

Vanndata i forvaltningen

En presentasjon av dagens situasjon.

Av Anne Cathrine Sverdrup.

Anne Cathrine Sverdrup er cand.real. fra Universitetet i Oslo, 1982 med limnologi som hovedfag. For tiden er hun ansatt som konsulent i Miljøverndepartementet.

Innlegg holdt på møte Norsk Vannforening den 18. oktober 1983.

1. Grunnlag for beslutninger

Grunnlaget for beslutninger om tiltak i vassdrag er informasjon (data) om vannressursenes tilstand, virkninger av endring i bruken og økonomiske konsekvenser av tiltakene. Det samles derfor inn og registreres en mengde opplysninger omkring vann og vannbruk ved forskjellige etater og institutter som arbeider med vannressursaker.

Slik situasjonen er idag vil man ofte ikke ha tilgjengelig den informasjon det er behov for når man skal vurdere de enkelte sakene. Dette kan være fordi ingen har innsamlet slik informasjon eller fordi man ikke kjenner sammenheng mellom inngrepene og konsekvenser av disse. Ofte skyldes det imidlertid at informasjonen ikke er tilgjengelig fordi man ikke vet at informasjonen er registrert eller hvor den finnes. I andre tilfeller er den registrert på en måte som gjør den uegnet til annet bruk enn det formål den er registrert for (uegnet stedfesting, aggregeringsnivå m.v.) eller at dataene er sperret for alminnelig bruk. Dette medfører at beslutninger ofte må tas på et spinkelt grunnlag, noe som kan føre til en uheldig ressursutnyttelse på lengre sikt.

2. Samordning av dataarbeidet

Myndighetene har derfor erkjent behovet for en bedre samordning ved innsamling, registrering, lagring og utveksling av data omkring vannressursene. Miljøverndepartementet har det sentrale ansvar for samordning av vannressursforvaltningen og skal herunder arbeide med samordning av dataspørsmål i vannforvaltningen. Vannressursutvalget (VRU) som er et interdepartementalt utvalg med ansvar for å samordne de ulike deler av vannforvaltningen, har som et av sine mandatpunkter å «klargjøre ulike brukerinteresser i viktige vassdrag.» En av oppgavene her er å foreslå tiltak for å bedre datasamordningen i vannforvaltningen.

3. Felles informasjonssystem

Et felles informasjonssystem kan bestå av ulike elementer f.eks. felles definisjoner og klassifikasjoner, felles kartografisk og annen presentasjonsform, felles rapporteringsrutiner m.v. Foreløpig er vi bare i startfasen, men det arbeides nå for å komme fram til felles opplegg på flere av disse områdene.

Vannforvaltningen er oppdelt i mange sektorer som har ansvar for saksgang og beslutning innen sitt område. Hver sektor har oppgaver både i tilknytning til beslut-

ninger om enkelttiltak og planlegging. Forskjellige oppgaver er knyttet til de tre forvaltningsnivåene kommune, fylke og stat. Denne kompliserte forvaltningsstrukturen med beslutningstakere fordelt både sektorvis og på tre politiske nivåer, illustrerer et umiddelbart sterkt behov for ordnede informasjonsstrømmer både vertikalt og horisontalt.

Sektorene har ulike målsettinger med sin virksomhet. Beslutningsgrunnlaget som kreves er basert mye på denne målsetting og kravene til datagrunnlaget er gitt gjennom lovgivning for den enkelte sektor. Dette betyr at det er svært varierende krav til den informasjon som skal framskaffes.

Vannforvaltningens kompliserte oppbygging er også gjenspeilet i de dataregistrene som er oppbygd. Tabell 1 viser en oversikt over endel sentrale dataregistre og referansearkiver. I tillegg kommer mange manuelle og EDB-baserte registre i fylkene og kommunene.

En klar målsetting med et felles system for innsamling, registrering og presentasjon av vanndata er å forbedre beslutningsgrunnlaget for enkeltsakene. Et enhetlig system vil bidra til at den informasjon som er nødvendig, er tilstede og kan dokumenteres når det er behov for det. Imidlertid må man ta hensyn til at de ulike sektorene vil ha behov som tildels overlapper andre områder og tildels er spesifikke for den enkelte sektor.

Saksbehandlingen vil i de enkelte tilfellene forenkles ved at det er felles, klare rapporteringsrutiner, data som tidligere er registrert er lett tilgjengelige og erfaringer fra andre saker vil bli lettere overførbare.

En viktig funksjon for et slikt system er å motivere den enkelte til å forstå betydningen av å framskaffe gode, relevante

data som også kan gi andre informasjon. Dette vil kunne bidra til en god løsning av enkeltsaker og bedre utnyttelsen av vannressursene både på kort og lang sikt.

4. Felles rapporteringsrutiner

Felles rapporteringsrutiner er avgjørende for informasjonsutveksling og overføring av erfaringsmateriale. For å få dette til å fungere er det helt avgjørende at spørreskjemaer, årsmeldingsskjemaer mv. utarbeides slik at den enkelte forstår hensikten med skjemaene, og at det skjer en tilbakerapportering fra de som bearbejder materialet til den enkelte saksbehandler. De aller fleste etater i vannforvaltningen mangler klare rutiner for rapportering.

Når sentrale myndigheter sender ut spørreskjemaer til dataproducentene, har det vist seg at det ofte er svært vanskelig og arbeidskrevende å besvare skjemaene. Dette er fordi de har dårlig oversikt over sine egne data og fordi spørreskjemaene ofte er mer omfattende og detaljerte enn det dataproduenten har av data. Flere kommuner har innsett disse problemene, og det foreligger forslag om at det utarbeides standardopplegg for statistikkproduksjon og rapporteringsrutiner for de tekniske etatene i kommunene.

5. Manglende kunnskapsgrunnlag

Et av problemene i vannforvaltningen er at data for ulike aktiviteter bør være sammenliknbare for å kunne tjene som et godt beslutningsgrunnlag. Et viktig fundament som vi må arbeide mer med er metoder for å kvantifisere de ulike vannbruksinteressene, fortrinnsvis økonomisk.

Andre områder vi har mangelfull kunnskap om er de ulike brukerinteressers

krav til vannmengde og vannkvalitet og om årsaks-virkningsforhold på endel områder.

6. Aktiviteter med oppgaver innen samordning av vannressursdata.

Jeg skal nå ta for meg endel av de aktiviteter som sentrale myndigheter har iverksatt for å bidra til utviklingen av et felles informasjonssystem. Jeg vil legge vekt på de oppgaver som skjer i tilknytning til Miljøverndepartementets arbeid på dette området.

Arbeidet med Samlet plan for forvaltning av vannressursene skal som kjent gi en gruppevis prioritert rekkefølge av vannkraftutbyggingsprosjekter for senere konsesjonsbehandling. Prosjektet utføres av Miljøverndepartementet i samarbeid med andre berørte departementer. Prosjektet omfatter et stort datakoordineringsarbeide der innsamling og rapportering av data om kraftutbyggingsprosjekter og aktuelle virkninger av disse er lagt opp på en enhetlig måte for å gi et best mulig vurderingsgrunnlag for de endelige prioriteringene og beslutningene. Oppbyggingen av vassdragsregisteret som er lagt til Norges vassdrags- og elektrisitetvesen (NVE), er en viktig del av datasystem-siden i prosjektet.

Miljøverndepartementet arbeider for tiden med innhold og organisasjonsform for vannbruksplanlegging. For å kunne gjennomføre slik planlegging er det nødvendig med et felles, sammenliknbart datagrunnlag. Arbeidet vil gi premisser for, og gi innspill til hvordan et felles informasjonssystem bør legges opp. Planleggingen vil i seg selv kanskje være det viktigste ledd i informasjonsvekslingen mellom sektorene i framtida.

Jeg vil dessuten kort nevne andre på-

gående aktiviteter som Miljøverndepartementet finansierer eller har kontakt med:

- I Statistisk sentralbyrå (SSB) arbeides det med å lage et system for ressursregnskap for vann. Dette skjer i samarbeid med Norsk institutt for vannforskning (NIVA). SSB utarbeider også referansearkiv for naturressurs- og forurensningsdata der 3. utgave snart vil foreligge. I tilknytning til dette skal det nå lages en emnekatalog for vann som vil bli en mer detaljert og utvidet utgave av referansearkivet, spesielt på temaet vann.
- NIVA skal i samarbeid med Norsk regnesentral (NR) foreslå et system for innsamling og registrering av vanntilknyttede data på fylkesnivå, og datautveksling mellom de sentrale dataregistrene og fylkene.
- Ved Norges geologiske undersøkelser arbeides det med opprettelse av et referansearkiv for grunnvannsdata.
- I regi av NTNf's utvalg for miljøvirkninger av vassdragsutbygginger er det iverksatt prosjekt som bl.a. skal se på behovet for et referansearkiv for rapporter og utredninger om miljøvirkninger av vassdragsutbygginger.
- I Telemark er det utarbeidet vannatlas som omfatter mange emner. Det er også utarbeidet temakart som inneholder data av interesse for vann og vannbruk.
- Ved Norges geografiske oppmåling og NVE er det nedsatt en arbeidsgruppe som skal vurdere endel spørsmål i forbindelse med innsjøkartlegging.
- For Nasjonalatlasen er Norsk hydrologisk komité gitt ansvar for å utarbeide aktuelle vanntemaer til Nasjonalatlas for Norge.

Tabell 1. Oversikt over noen aktuelle dataregistre i vannforvaltningen.

<i>Etat, institusjon</i>	<i>Register</i>
Statistisk sentralbyrå	Grunnkretsregister
	Register over landbrukstetter
	Avfallsplassregister
	Bedrifts- og foretaksregister
	Referansearkiv for natur/ressurs- og forurensningsdata
Statens forurensningstilsyn	Register over industrikonsesjoner
	Kommunaldataregister
	Overvåkingssystemet
Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen	Register for hydrologiske data
	Elkraftregister
	Damregister
	Vassdragsregister
Statens Institutt for Folkehelse	Vannverksregister
Norges geologiske undersøkelser	Grunnvannsregister
Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk	Fisk og vilt register
Landbruksdepartementet	Landbruksvanning
Norsk institutt for vannforskning	SNSF-prosjektet REBUS

7. Samordning er et hjelpemiddel

Informasjonssystemer i form av rapporteringsrutiner, kartverk og dataregistre er alle viktige brikker i vannforvaltningen. EDB-teknologi har klart åpnet mange muligheter på dette området og videreutvikling vil åpenbart gi positive virkninger på vannforvaltningsområdet. Vi må imidlertid også være forsiktige og ikke la systemet komme i første rekke og formålet og de oppgavene som skal løses i annen rekke.

En liknende advarsel vil jeg også komme med til oss som arbeider med samordningsoppgaver innen vannforvaltningen. Dette må heller ikke bli et mål i seg selv. Vi må stille spørsmål om hva som egentlig bør samordnes ut fra de oppgavene vi skal løse.

8. Sammendrag

Det overordnede mål med datasamordning i vannforvaltningen er å bedre be-

slutningsgrunnlaget for enkeltsaker slik at vi kan oppnå en bedre ressursdisponering på lengre sikt.

Miljøverndepartementet har det overordnede ansvar for samordning av vannressursforvaltningen og skal bidra til at enkeltbeslutninger tas på grunnlag av en balansert avveining mellom brukerinteressene. Departementet arbeider med

å utvikle et felles informasjonssystem for vannforvaltningen. Det er gitt en beskrivelse av elementene i et slikt felles informasjonssystem og hvilken kunnskap som mangler for å kunne få til et slikt system idag. Aktiviteter i tilknytning til departementets samordningsoppgaver er beskrevet.